

IACOBUS DE VORAGINE
HISTORIA SANCTI NICOLAI

Iacobus de Voragine	5
De Heilige Nicolaus	7
I. Nicolaus redt drie maagden.	11
II. Nicolaus wordt bisschop.....	19
III. Nicolaus' wonderlijke verschijning op zee.....	25
IV. Hongersnood.....	27
V. Nicolaus laat de boom van Diana omhakken	33
VI. Nicolaus redt de ten onrechte beschuldigde.	39
VII. De dood van Nicolaus.....	53
VIII De bedrogen Jood.	57
IX Nicolaus, een Jood en dieven.	63
X. Nicolaus en de dode jongen.	69
XI. Nicolaus en de gouden bokaal.....	73
XII Nicolaus en de geliefde zoon.....	77

Eerste druk mei 2010

Copyright (C) 2010 Sjaak van Hal

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of hoe dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Pen en Penseel te Deventer. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher Pen en Penseel in Deventer.*

Iacobus de Voragine

Iacobus was lid van de Ordo Praedicatorum, de orde van de Predikheren, zoals de orde door volksetymologie was gaan heten. deze orde was in 1216 gesticht en leefde volgens de regels van Augustinus (352-430): bezinning en handelen. De leden van deze orden hielden zich vooral bezig met prediken en onderwijs. Na in 1244 tot deze orde toegetreden te zijn werd Iacobus 1260 prior van het Dominicanenklooster te Genua en in 1266 werd hij zelfs hoogleraar in de theologie. Uiteindelijk is hij als aartsbisschop van Genua in 1298 gestorven. In 1816 is hij door paus Pius VII zalig verklaard.

Zijn werk bestaat deels uit een verzameling sermones (preken) die hij als predikant en docent had gehouden. Het onderwerp hiervan waren o.a. Maria, heiligen en kerkelijke hoogfeesten. Daarnaast heeft hij in 1265 de Legenda Sanctorum geschreven, een corpus heiligenlevens, waaraan toen veel behoefte was. Door zijn populariteit werd dit werk de Legenda Aurea genoemd. Het werd

al snel in vele volkstalen vertaald. Zo is er een Middelnederlandse vertaling uit 1357.

Iacobus' laatste werk is de geschiedenis van Genua (*Chronica civitatis Ianuensis*). Hierin heeft hij van 1293 tot aan zijn dood gewerkt.

De Legenda Aurea

Dit werk behoort tot een nieuw genre: de *legenda nova*, of *abbreviationes*. Het gaat hier om compilaties en herschreven heiligenlevens, die tot dan toe alleen toegankelijk waren voor geestelijken.

De *legenda Aurea* is niet origineel. Iacobus heeft veel bestaand werk verzameld en daarvan samenhangende heiligenlevens gemaakt. Hij combineerde heiligenlevens en de beschrijvingen van kerkelijke hoogfeesten. De volgorde van de levens is bepaald door de kerkelijke kalender en de feestdagen van de heiligen. De Gouden Legende bestaat uit twee delen:

1. het winterstuc: allerheiligen (1 november) tot Pasen
2. het somerstuc van Pasen tot 1 november.

In de vijftiende eeuw taande de populariteit van de heiligenlevens en dus van de Gouden Legende. Bovendien kwam de verering van de heiligen ook door de Reformatie onder druk te staan.

In de Gouden Legende worden vier soorten heilige behandeld: de heiligen van de eerste vier eeuwen, plaatselijke heiligen, heiligen die nog in de tijd van Iacobus leefden en heiligen zonder historie.

De Heilige Nicolaus

Leven.

Het levensverhaal van Nicolaus, zoals die door Iacobus de Voragine verteld wordt, zal zeker ook gebaseerd zijn op de *Vita per Michaelem* (de best begrijpelijke) en de *Vita per Metaphrasten* (de oudste). In de *Vita per Michaelem* is de meeste informatie terug te

vinden, onder meer de namen van Nicolaas' Lycische ouders zijn er vermeld; ze worden nergens anders aangetroffen.

Oorspronkelijk werden verhalen over zijn leven waarschijnlijk mondeling overgeleverd. Hij is waarschijnlijk in 280 in Patara Klein-Azië geboren. Hij is de zoon van welgestelde ouders. Al van jongs af aan verrichtte hij wonderen. Hij is genoemd naar zijn oom, die bisschop was van een naburig stadje en met wie hij vaker verward wordt. Toen hij 19 was, werd Nicolaas door zijn oom, de bisschop, tot priester gewijd en legde hij de kloostergeloften af. Door zijn vasten en bidden was hij een voorbeeld voor velen. Hij zou vaker in het beloofde land geweest zijn. Toen hij tot bisschop gewijd zou worden, ontving hij de Vita Compilata, een versie van de bijbel, waarin diverse levensverhalen van Jezus verzameld waren. Hij zou het concilie van Nicea bijgewoond hebben, waar hij een belangrijke stem had. Hij zou de mensen vaak tijdens zijn leven tegen de demonen geholpen hebben en ook na zijn dood heeft hij voor de mensen gezorgd. Hij werd begraven in Myra, waar zijn basiliek nog steeds te bezichtigen is.

Na zijn dood werd hij in Demre in Turkije begraven en in 1087 zijn z'n resten naar Bari overgebracht.

Het feest.

Het feest van de heilige Nicolaus werd oorspronkelijk alleen in oosten gevierd, totdat in de dertiende eeuw besloten werd, dat zijn naamdag ook in het westen een van de belangrijke feesten werd. In Utrecht werd zijn dag toen al gevierd door in de schoen van vier arme kinderen goudstukken te leggen. Latere pogingen van calvinisten het heidense en paapse feest, dat vaak met opstootjes gepaard ging, af te schaffen lukte niet door te grote populariteit.

Het feest, zoals wij dat kennen, komt uit de 19e eeuw en staat op het conto van de onderwijzer Jan Schenkman uit Amsterdam (1806-1863). Hij heeft een prentenboekje *Sinterklaas en zijn knecht* (Amsterdam 1850) uitgebracht met daarin het lied *Zie ginds komt de stoomboot*. Hiermee werd de stoomboot geïntroduceerd. Ook zwarte Piet als hulp en Spanje als thuishaven en de schimmel, waarmee de Sint over het dak rijdt, waren nieuw. Het schoentje zetten stamt al uit de 15e eeuw en komt uit Utrecht, waar in de Sint Nicolaaskerk op de avond van 5 december de schoen gezet werd. Rijken legden dan iets in de schoenen. De opbrengst werd verdeeld onder de armen. In de 16e eeuw worden de schoenen in

de huiskamer gezet. Hierin worden lekkernijen als pepernoten, speculaas en marsepein gelegd.

Wie het leven van Sinterklaas van Iacobus de Voragine gelezen heeft, zal duidelijk zijn, dat de oorspronkelijke legende zeer afwijkt van de huidige verhalen. Duidelijk zijn echter wel bepaalde overeenkomsten. Ook bij Iacobus spelen kinderen, hulp aan die kinderen en armen, de zee en een schip een belangrijke rol, allemaal elementen die later uitgewerkt zijn.

I. Nicolaus redt drie maagden.

Nicolaus civis Paterae¹ urbis ex divitibus² et sanctis parentibus originem³ duxit. Pater eius Epiphanes, mater vero Iohanna dicta est. Quem cum primaevus⁴ iuventutis suae flore parentes genuissent⁵, deinceps⁶ caelibem⁷ vitam duxerunt. Hic prima die, dum balnearetur⁸, erectus⁹ stetit in pelvi¹⁰. Insuper¹¹ quarta¹² et sexta feria tantum semel¹³ sugubat¹⁴ ubera¹.

¹ Patera	Nikolaos is rond het jaar 270 geboren in Patras , in Klein-
Azië	
² dives	rijk
³ origo	oorsprong
⁴ primaevus	jeugdig
⁵ gignere 3, genui	voortbrengen
⁶ deinceps	vervolgens
⁷ caelebs	ongetrouwd, celibatair
⁸ balneare	in bad doen
⁹ erigere, erexi, erectus	oprichten
¹⁰ pelvis	bekken; <i>i-stam ab.s. -i</i>
¹¹ insuper	bovendien
¹² prima feria (<i>dies</i>)	zondag
¹³ semel	eenmaal
¹⁴ sugere 2	zuigen aan

I. Nicolaus redt drie maagden.

Nicolaus is als burger van de stad Patera ontsproten uit twee rijke en heilige ouders. Zijn vader heette Epiphanes , zijn moeder echter Iohanna. Toen zijn ouders in de jeugdige bloem/bloei van hun jeugd hem ter wereld hadden gebracht, hebben ze verder een ongehuwd/celibatair leven geleid. Terwijl hij op de eerste dag in bad gedaan werd, ging hij rechtop in het wasbekken staan. Bovendien zoog hij slechts eenmaal op de woensdag en vrijdag aan de borsten.

¹ uber *n.* borst, tepel

Factus autem iuvenis aliorum devitans¹ lascivias² ecclesiarum³ potius terebat⁴ limina⁵ et, quidquid ibi de sacra scriptura⁶ intellegere poterat, memoriter⁷ retinebat. Parentibus vero suis defunctis⁸ cogitare coepit, qualiter⁹ tantam divitiarum¹⁰ copiam¹¹ non ad laudem humanam, sed ad Dei gloriam dispensaret¹². Tunc quidam contermineus¹³ suus satis nobilis res filias ob inopiam¹⁴ prostituere¹⁵ cogitur, ut sic earum commercio¹ aleretur². Quod ubi sanctus comperit³, scelus abhorruit⁴ et massam⁵

¹ devitare	vermijden
² lasciviae	uitgelatenheid
³ ecclesia	kerk
⁴ terere 3	slijten
⁵ limen	drempel
⁶ scriptura	schrift
⁷ memoriter adv.	in herinnering
⁸ defungi (vita), -functus	sterven
⁹ qualiter	hoe
¹⁰ divitiae	rijkdom
¹¹ copia	overvloed
¹² dispensare	uitgeven
¹³ contermineus	nabijgelegen, naburig
¹⁴ inopia	gebrek
¹⁵ prostituere 3	prostituieren

Toen hij echter een jongeman geworden was en de uitgelatenheid van de anderen vermeed, sleet hij liever de drempels van de kerken en al wat hij daar uit de heilige schrift kon opmaken, hield hij in herinnering. Toen zijn ouders echter overleden waren, begon hij er over na te denken, hoe hij zo'n grote hoeveelheid aan rijkdom zou besteden niet tot menselijke lof maar tot de glorie van God. In die tijd werd een buur van hem, behoorlijk van aanzien, gedwongen door gebrek zijn dochters te prostitueren om zich met hun handel te voeden. En zodra de heilige dit vernomen had, verafschuwde hij de misdaad

¹ commercium	handel, koopwaar
² alere	voeden
³ comperire	vernemen
⁴ abhorrere	gruwen van
⁵ massa	klomp

auri panno¹ involutam² in domum eius per fenestram nocte clam iecit et clam recessit. Mane³ autem surgens homo massam auri reperit et Deo gratiam agens primogenitae⁴ nuptias⁵ celebravit⁶. Non multo post tempore Dei famulus⁷ simile peregit⁸ opus. Quod rursus⁹ ille reperiens¹⁰ etiam laudes immensas¹¹ prorumpens¹² de cetero¹³ vigilare¹⁴ proposuit¹⁵, ut sciret, quis esset, qui

¹ pannus	doek
² involvere 3, volvi,-volutus	wikkelen in
³ mane	in de ochtend
⁴ primogenita	eerstgeboren dochter
⁵ nuptiae	huwelijk
⁶ celebrare	vieren
⁷ famulus	dienaar
⁸ perigere 3, -egi	doen
⁹ rursus	weer, verder, daarentegen
¹⁰ reperire	ontdekken
¹¹ immensus	onmetelijk
¹² prorumpere 3	uiten
¹³ de cetero	overigens, voortaan
¹⁴ vigilare	waakzaam zijn
¹⁵ proponere	voorstellen

en wierp hij in de nacht heimelijk een klomp goud in een lap gewikkeld in diens huis door het raam en ging hij stiekem weg. Toen echter de man in de ochtend opstond vond hij de klomp goud en God dankend vierde hij het huwelijk van zijn eerstgeboren dochter. Korte tijd daarna deed de dienaar Gods een zelfde daad. En toen die vader dit weer ontdekte en zelfs grenzeloze lofprijzingen uitte, stelde hij voor voortaan wakker te blijven, om te weten, wie het was, die zijn armoede te

Sint Nicolaas gooit drie goudklompen in de kamer van de meisjes, ca. 1425

suae inopiae subvenisset¹. Post paucos etiam dies duplicatam² auri massam in dornum proiecit, ad cuius sonitum³ ille excitatur⁴ et Nicolaum fugientem insequitur⁵ talique⁶ voce alloquitur⁷: "Siste⁸ gradum⁹ teque aspectui¹⁰ ne subtrahas¹¹ meo." Sicque accurrens¹² velocius¹³ Nicolaum hunc esse cognovit. Mox humi prostratus¹⁴ osculari¹⁵ volebat pedes eius, quod ille refutans¹⁶ ab eo exegit¹, ne eum, quamdiu² viveret, publicaret³.

¹ subvenire + <i>dat.</i>	te hulp komen
² duplicare	verdubbelen
³ sonitus	geluid
⁴ excitare	wekken
⁵ inseqi 3	op de hielen zitten
⁶ talis	zodanig
⁷ alloqui	toespreken
⁸ sistere 3	tot stilstand brengen
⁹ gradus 4	stap
¹⁰ aspectus 4	aanblik
¹¹ subtrahere + <i>dat.</i>	onttrekken aan
¹² accurrere 3	rennen naar
¹³ velox	snel
¹⁴ prosternere 3, -stravi, -stratus	op de grond gooien
¹⁵ osculari	kussen
¹⁶ refutare	afwijzen

17

te hulp gekomen was. Ook een paar dagen later wierp hij een eens zo grote klomp goud in zijn huis, bij het geluid waarvan hij gealarmeerd werd en (waarna) hij Nicolaus, die op de vlucht was, op de hielen zat en met zulk een stem toesprak: "Houd halt en onttrek je niet aan mijn aanblik." En terwijl hij zo sneller naar hem toe rende, nam hij waar, dat het Nicolaus was. Snel zich op de grond geworpen hebbend wilde hij diens voeten kussen, hetgeen afwijzend (hetgeen hij afwees en waarna) hij van hem eiste, dat hij, zolang als hij leefde, Nicolaus niet bekend zou maken.

¹ exigere ab

² quamdiu

³ publicare

eisen van

zolang als

algemeen bekend maken

II. Nicolaus wordt bisschop.

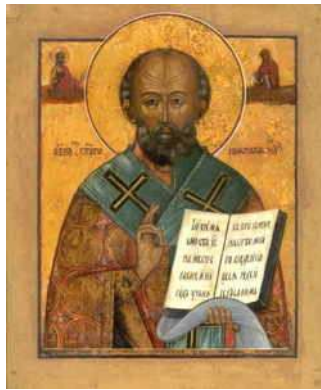
Post hoc Myrae¹ civitatis defuncto² episcopo³ convenerunt episcopi, illi ecclesiae de episcopo provisuri⁴. Aderat autem inter eos quidam magnae auctoritatis⁵ episcopus, ad cuius electionem⁶ omnium sententia dependebat⁷. Cum igitur cunctos⁸ ieiuniis⁹ et orationibus¹⁰ insistere¹¹ monuisset, nocte illa vocem audivit dicentem sibi, ut hora matutina¹² fores¹³ ecclesiae observaret¹⁴ et, quem primum ad ecclesiam, cuius etiam

¹ Myreus	van Myra
² defungi, -functus	sterven
³ episcopus	bisschop
⁴ providere de	voorzien in
⁵ auctoritas	gezag
⁶ electio	verkiezing, keuze
⁷ dependere	afhangen
⁸ cuncti	allen
⁹ ieiunium	vasten
¹⁰ oratio	bidden
¹¹ insistere 3 + dat.	volharden in
¹² matutinus	in de ochtend
¹³ fores	de deur
¹⁴ observare	in de gaten houden

II. Nicolaus wordt bisschop.

Hierna, toen de bisschop van Myra gestorven was, kwamen de bisschoppen samen om in een bisschop te voorzien voor die kerk.

Er was echter onder hen een zekere bisschop van groot gezag, van wiens keuze de mening van allen afhing. Dus toen hij allen had gewaarschuwd te volharden in vasten en bidden, hoorde hij die nacht een stem, die tegen hem zei om in het ochtenduur de deuren van de kerk in de gaten te houden en om juist de eerste, die de naam

Nicolaus met de Schrift

nomen esset Nicolaus, venire conspiceret¹, ipsum in episcopum consecraret². Hoc ergo aliis revelans³ episcopis admonuit, ut omnes orationibus insisterent et ipse pro foribus excubaret⁴. Mirum⁵ in modum in hora matutinali⁶ quasi⁷ a Deo missus ante omnes se agebat⁸ Nicolaus, quem apprehendens⁹ episcopus dixit ei: "Quod tibi nomen est!" Ille ut erat columbina¹⁰ simplicitate¹¹ plenus¹², inclinato capite¹³: "Nicolaus", inquit, "vestrae

¹ conspicere 5	zien
² consecrare in + acc.	wijden tot
³ revelare	onthullen
⁴ excubare	buiten waken
⁵ mirus	wonderbaarlijk
⁶ matutinalis	ochtend-
⁷ quasi	a.h.w.
⁸ se agere	zich bevinden
⁹ apprehendere 3 vast grijpen	
¹⁰ columbinus	duiven-
¹¹ simplicitas	eenvoud
¹² plenus + <i>abl.</i>	vol van
¹³ inclinare	buigen

Nicolaus had, die hij zag komen tot bisschop te wijden.
Toen hij dit dus de andere bisschoppen openbaarde,
vermaande hij hun, dat allen volhardden in het bidden
en dat hij zelf voor de deuren op wacht lag. Op
wonderlijke wijze als door God gezonden, bevond zich
voor allen Nicolaus, dien de bisschop vastpakte en tot
wie hij zei: "Wat is jouw naam".
Vol als hij was van de eenvoud van een duif zei hij met

sanctitatis¹ servus." Quem in ecclesiam ducentes licet² plurimum renitentem in cathedram³ collocarunt. Ipse autem eandem quam⁴ prius humilitatem⁵ et morum⁶ gravitatem⁷ in omnibus sectabatur⁸, in oratione⁹ pervigilabat¹⁰, corpus macerabat¹¹, mulierum consortia¹² fugiebat, humilis erat in omnes suspiciendo¹³, efficax¹⁴ in loquendo, alacer¹⁵ in exhortando¹⁶, severus in corripiendo¹⁷.

¹ sanctitas	heiligheid
² licet <i>hier met part.</i>	ookal
³ cathedra	bisschopsstoel
⁴ quam: idem .. qui ..	dezelfde.. als ..
⁵ humilitas	nederigheid
⁶ mos, moris	zede
⁷ gravitas	ernst
⁸ sectari	najagen, zich inspannen voor
⁹ oratio	gebed
¹⁰ pervigilare	de hele nacht wakker blijven
¹¹ macero	uitputten
¹² consortium	gemeenschap, deelgenootschap, omgang
¹³ suspicere 5	omhoog kijken
¹⁴ efficax	succesvol
¹⁵ alacer	opgewekt, enthousiast
¹⁶ exhortor	aansporen
¹⁷ corrpire 5	berispen

gebogen hoofd: "Nicolaus, dienaar van uwe heiligheid."
Toen zij hem de kerk binnenbrachten, ookal sputterde hij
zeer tegen, plaatsten ze hem op de bisschopsstoel.
Zelf echter spande hij zich in voor dezelfde nederigheid
en ernst van karakter in alles als tevoren, was hij wakker
in gebed, kwelde hij zijn lichaam, ontvluchtte hij omgang
met vrouwen, was hij nederig door tegen allen op te
kijken, succesvol in het spreken, enthousiast in het
aansporen, streng in het berispen.

Fertur¹ quoque, sicut legitur in chronica² quadam, Nicolaum Nicaeno interfuisse³ concilio⁴.

III. Nicolaus' wonderlijke verschijning op zee.

4. Quadam autem die dum quidam nautae periclitarentur⁵, ita cum lacrimis oraverunt: "Nicolae, famule⁶ Dei, si vera sunt, quae de te audimus, nunc ea experiamur⁷." Mox quidam in eius similitudinem⁸ apparuit dicens: "Ecce assum. Vocastis⁹ enim me." Et coepit eos in antennis¹⁰ et rudentibus¹¹ aliisque iuvare

¹ fertur er wordt gezegd

² chronica kroniek

³ interesse + dat. bijwonen

⁴ *Het concilie van Nicea in 325 wordt het eerste oecumenisch concilie genoemd. Het werd bijeen geroepen door keizer Constantijn de Grote, tijdens het pontificaat van Paus Silvester I en was een samenkomst van 318 bisschoppen. Hier werd de officiële leer van de toenmalige Kerk en van de latere Rooms-Katholieke en Oosters-orthodoxe Kerken vastgelegd.*

⁵ periclitari gevaar lopen

⁶ famulus dienaar

⁷ experiri ervaren

⁸ similitudo gelijkenis

⁹ = vocavistis; de v werd uitgesproken als w en zo kon contractie optreden.

¹⁰ antenna ra

¹¹ rudens kabel

Ook zegt men, zoals in een zekere kroniek gelezen wordt, dat Nicolaus het concilie van Nicea heeft bijgewoond.

III. Nicolaus' wonderlijke verschijning op zee.

Op zekere dag echter, terwijl sommige zeelui in gevaar waren, hebben ze als volgt met tranen gebeden: "Nicolaus, dienaar Gods, als het waar is, wat we van je horen, mogen we dat dan nu ervaren."

Spoedig verscheen er een zekere man lijkend op hem zeggend: "Zie, ik ben aanwezig. Jullie hebben me immers geroepen."

En hij begon hen in de ra's en touwen en ander scheeps-

Gentile da Fabriano 1425

navis armamentis¹, statimque cessavit² tempestas³. Cum autem ad eius ecclesiam venissent, quem numquam ante viderant, sine indice⁴ cognoverunt. Tunc Deo et sibi⁵ de liberatione⁶ gratias egerunt. Quod ille divinae⁷ misericordiae⁸ et eorum fidei, non suis meritis⁹ attribuere¹⁰ docuit.

IV. Hongersnood.

Quodam tempore totam provinciam Sancti Nicolai fames¹¹ valida¹² percudit¹³, ita ut omnibus deficerent¹

¹ armamenta	tuigage
² cessare	verslappen, ophouden
³ tempestas	storm
⁴ index	aanwijzer
⁵ <i>hier ei</i>	
⁶ liberatio	bevrijding
⁷ divinus	goddelijk
⁸ misericordia	erbarmen
⁹ meritum	verdienste
¹⁰ attribuere 3	toekennen
¹¹ fames	honger
¹² validus	sterk
¹³ percellere, -culi, culsus	hevig treffen

tuig te helpen en onmiddellijk hield de storm op. Toen zij echter bij kerk van hem gekomen waren, van Nicolaus, die zij nooit eerder gezien hadden, herkenden ze hem zonder dat iemand hem aanwees. Toen hebben ze God en hem bedankt voor hun bevrijding. Hij onderrichtte hen, dat ze dit de goddelijke barmhartigheid en hun geloof en niet zijn verdiensten moesten toekennen.

IV. Hongersnood.

In zekere tijd heeft een sterke honger de provincie van Nicolaus hevig getroffen, en wel zo, dat aan alleen eten

¹ deficere + *dat*.

tekort schieten aan

alimenta¹. Audiens autem vir Dei naves onustas² tritico³ portui applicasse⁴ illuc⁵ statim proficiscitur⁶ rogans nautas, ut saltem⁷ in centum modiis⁸ per quamlibet⁹ navem fame periclitantibus¹⁰ subvenirent¹¹. Cui illi: "Non audemus, pater. Quia mensuratum¹² est Alexandriae¹³, oportet in horrea¹⁴ imperatoris nos reddere." Quibus Sanctus dixit: "Facite nunc, quod dico, et vobis in Dei virtute promitto¹⁵, quod nullam minorationem¹⁶ habebitis

¹ alimenta <i>n.pl.</i>	voedsel
² onustus	beladen
³ triticum	tarwe
⁴ applicare + <i>dat.</i>	aanleggen in
⁵ illuc	daarheen
⁶ proficisci	vertrekken
⁷ saltem	tenminste
⁸ modius	schepel, 8,75 liter
⁹ quilibet	welke ook maar
¹⁰ periclitari	gevaar lopen
¹¹ subvenire	te hulp komen
¹² mensurare	meten
¹³ Alexandria	Alexandrië, <i>stad in Egypte; locativus: te ..</i>
¹⁴ horreum	graanschuur
¹⁵ promittere	beloven
¹⁶ minoratio	vermindering

tekort was. Toen echter de man van God hoorde, dat schepen beladen met tarwe in de haven aangelegd hadden, vertrok hij onmiddellijk daarheen, terwijl hij de zeelui vroeg, dat ze in ieder geval met honderd schepels per schip hun te hulp kwamen, die door honger gevaar liepen. Zij zeiden hem: "Dat durven we niet, vader. Omdat het in Alexandrië afgemeten is, behoort het dat wij het afleveren in de graanschuren van de keizer." Tot hen zei de heilige: "Doet nu, wat ik zeg en ik beloof jullie in de voortreffelijkheid van God, dat jullie niet

apud regium exactorem¹. " Quod cum fecissent et eandem mensuram², quam Alexandriae acceperant, reddidissent ministris³ imperatoris, miraculum referunt⁴ et Deum in suo famulo magnifica⁵ laude⁶ attollunt⁷. Frumentum autem secundum⁸ uniuscuiusque⁹ indigentiam¹⁰ vir Dei distribuit¹¹, ita ut miraculose¹² duobus annis non tantum ad victum¹³ sufficeret¹⁴, sed etiam ad usum¹⁵ seminis¹⁶ abundaret¹⁷.

¹ exactor	ontvanger
² mensura	maat
³ minister	dienaar
⁴ referre	rapporteren
⁵ magnificus	groots, grootmoedig
⁶ laus	lof
⁷ attollere	verheffen
⁸ secundum + <i>acc.</i>	volgens
⁹ unusquisque	een ieder
¹⁰ indigentia	gebrek
¹¹ distribuere	verdelen
¹² miraculose <i>adv.</i>	wonderbaarlijk
¹³ victus	levensonderhoud
¹⁴ sufficere	voldoende zijn
¹⁵ usus 4	gebruik
¹⁶ semen	zaad
¹⁷ abundare	overvloedig zijn

minder zullen hebben bij de koninklijke ontvanger.”

Toen zij dit gedaan hadden en dezelfde maat, die ze in Alexandrië ontvangen hadden, hadden teruggegeven aan de dienaren van de keizer, vertelden ze het wonder en verhieven zij God in zijn dienaar met grootse lof.

Het graan verdeelde de man Gods echter in overeenstemming met het gebrek van een ieder en wel zo dat het het miraculeus voor twee jaren voldoende was niet alleen voor het levensonderhoud maar dat er ook voldoende was voor het gebruik van zaad.

V. Nicolaus laat de boom van Diana omhakken

Cum autem regio illa idolis¹ deservisset², prae³ ceteris nefandae⁴ Dianae simulacrum populus coluerat adeo, ut usque ad tempus viri Dei nonnulli rustici⁵ praedictae⁶ religioni execrabili⁷ deservirent ac sub quadam arbore consecrata⁸ Dianae quosdam ritus⁹ gentilium¹⁰ exercerent. Ac vir Dei praedictum ritum de omnibus finibus expulit ipsamque arborem praecidi¹¹ mandavit¹². Iratus ex hoc contra eum hostis antiquus oleum¹³ Mydyatum¹⁴, quod contra naturam in aqua et lapidibus

¹ idolum	afgod, afgodsbeeld
² deservire + <i>dat.</i>	dienen
³ prae + <i>abl.</i>	boven, meer dan
⁴ nefandus	goddeloos
⁵ rusticus	van het platteland
⁶ praedicere	verkondigen, vermelden
⁷ execrabilis	vervloekt
⁸ consecrare + <i>dat.</i>	wijden aan
⁹ ritus 4	heilig gebruik, ceremonie
¹⁰ gentiles <i>pl.</i>	heidenen
¹¹ praecidere 3	omhakken
¹² mandare	opdragen
¹³ oleum	olie
¹⁴ Mydyatus	van Mydyat (?), plaats in Turkije

V. Nicolaus laat de boom van Diana omhakken.

Toen echter dat gebied afgoden had vereerd, had het volk meer dan de rest het beeld van de misdadige Diana zozeer vereerd, dat tot aan de tijd van de man Gods sommige landelijken voornoemd verwerpelijk geloof dienden en onder een bepaalde boom gewijd aan Diana sommige riten van de heidenen uitoefenden. En de man Gods heeft de voornoemde dienst uit het hele gebied verdreven en de opdracht gegeven dat de boom zelf omgehakt werd. Boos tengevolge hiervan heeft de oude vijand tegen hem olie van Mydyat, dat tegen de natuur op water en in stenen brandt, gemaakt en zich

ardet, confecit¹ seque in formam religiosae feminae transfigurans² quibusdam ad virum Dei navigantibus³ in quadam saginula⁴ obviavit⁵ sicque affata⁶ est eos: "Mallem ad Sanctum⁷ Dei venire vobiscum, sed nequeo⁸. Rogo ergo vos, ut hoc oleum ad eius ecclesiam offeratis⁹ et ob mei memoriam¹⁰ exinde¹¹ aulae¹² eius parietes¹³ liniatis¹⁴." Et statim evanuit¹⁵.
 Et ecce aliam cernunt naviculam¹⁶ cum honestis personis¹, inter quos erat simillimus sancto Nicolao, qui

¹ conficere	5	maken	
² transfigurare		veranderen	
³ navigare		varen	
⁴ saginula		bootje	
⁵ obviare	+ dat.	tegemoet komen	
⁶ affari		toespreken	
⁷ sanctum		het heiligdom	
⁸ nequire		niet kunnen; <i>vervoegd als ire</i>	
⁹ offerre		aanbieden	
¹⁰ memoria		herinnering	
¹¹ exinde		vervolgens	
¹² aula		hof	
¹³ paries		wand	
¹⁴ linere	<i>hier van de 5^e, maar eig. van de 3^e coni.</i>	insmeren	
¹⁵ evanescere,	-vanui	verdwijnen	
¹⁶ navicula		bootje	

veranderend in de gedaante van een godsdienstige vrouw is hij sommigen, die naar de man Gods voeren in een bootje, tegemoet gegaan en 'zij' heeft hen zo toegesproken: "Ik zou liever met jullie naar het heiligdom Gods komen, maar dat kan ik niet. Ik vraag jullie dus, dat jullie deze olie aan zijn kerk aanbieden en omwille van de herinnering aan mij vervolgens de wanden van zijn hof daarmee insmeren." En hij is onmiddellijk verdwenen. Zie, ze zien nog een bootje met eerbare personen, onder wie iemand, die zeer op Nicolaus lijkt, die als volgt tot

¹ persona

persoon, mens

sic ait illis: "Heu quid mulier illa locuta est vobis vel quid attulit?" Illi autem cuncta per ordinem¹ narraverunt. Quibus ille: "Haec est impudica² Diana, et ut me verum dicere comprobetis³, oleum illud in mare proicite." Quibus proicientibus ingens ignis in mari succenditur⁴ et contra naturam diutius in mari ardens conspicitur. Venientes igitur ad servum Dei aiebant: "Vere⁵ tu es ille, qui nobis in mari apparuisti et a diaboli⁶ insidiis liberasti⁷;"

¹ ordo	volgorde
² impudicus	onkuis
³ comprobare	goedkeuren, aannemen
⁴ succendere	aansteken
⁵ vere	werkelijk
⁶ diabolus	duivel
⁷ liberare + abl.	bevrijden van

hen spreekt: "Ach, wat heeft die vrouw jullie gezegd of wat gebracht?" Zij echter vertelden hem alles op de rij af. En hij zei tegen hen: "Dit is de onkuise Diana en opdat jullie aannemen, dat ik de waarheid spreek, gooit die olie weg in zee." Toen zij dat deden, ontstak een geweldig vuur en tegen de natuur in zag men het behoorlijk lang op zee branden. Toen ze dus bij de slaaf Gods kwamen, zeiden ze: "Jij bent werkelijk die, die aan ons verschenen is op zee en die ons van de hinderlaag van de duivel bevrijd heeft."

VI. Nicolaus redt de ten onrechte beschuldigde.

Per idem tempus cum quaedam gens Romano imperio rebellasset¹, contra eam imperator tres principes Nepotianum, Ursum et Apilionem misit, quos portui Adriatico² ob ventum contrarium³ applicatos⁴ beatus Nicolaus ut secum comederent⁵, invitavit⁶, volens ut gentem suam a rapinis⁷ compescerent⁸, quas in nundinis⁹ exercebant.

Interim dum Sanctus abesset consul corruptus pecunia tres innocentes milites iussit decollari¹⁰. Quod ut vir sanctus audivit, rogavit principes illos, ut secum illuc¹¹

¹ rebellare + <i>dat.</i>	in opstand komen tegen
² Adriaticus	Hadriatisch
³ contrarius	tegen-
⁴ applicare + <i>dat.</i>	doen landen in
⁵ comedere 3	samen eten
⁶ invitare	uitnodigen
⁷ rapina	roof
⁸ compescere 3	intomen
⁹ nundinae	marktdag
¹⁰ decollare	onthoofden
¹¹ illuc	daarheen

V. Nicolaus redt de ten onrechte beschuldigde.

In diezelfde tijd, toen een zeker volk in opstand was gekomen tegen het Romeinse gezag, zond de keizer tegen dat naar volk drie prinsen Nepotianus¹, Ursus en Apilio, die geland in een Hadriatische haven door tegenwind door de gelukzalige Nicolaus werden uitgenodigd om met hem te eten, terwijl hij de bedoeling had dat zijn zijn volk van roverij afhielden, hetgeen ze op marktdagen bedreven.

Intussen, terwijl de heilige afwezig was, beval de consul, door geld omgekocht, drie onschuldige soldaten te onthoofden. Zodra de heilige man dit had gehoord, vroeg hij die prinsen, om zich met hem daarheen met

¹ *Van de genoemde drie mannen is alleen misschien Nepotianus te identificeren als Nepotianus de zoon van Eutropia, een dochter van Constantius I Chlorus en Flavia Maximiana Theodora en dus halfzus van Constantijn de Grote, en haar echtgenoot Virius Nepotianus. Nicolaus wordt immers in de tijd van Constantijn geplaatst. Vandaar wordt misschien ook wel de titel principes gebruikt, omdat ze alle drie op de een of andere manier met het keizerhuis verbonden kunnen zijn.*

usque¹ gradu² concito³ properarent⁴, veniensque ad locum, ubi decollandi erant, invenit eos, poplite⁵ flexo et facie iam velata⁶ et spiculatorem⁷ ensem⁸ super eorum capita iam vibrasse⁹.

At Nicolaus zelo¹⁰ accensus et in lictorem¹¹ se audacter¹² ingressit¹³ et gladium de eius manu eminus¹⁴ propulit¹⁵ innocentesque solvens eos incolumes¹⁶ secum duxit. Illico¹⁷ ad praetorium¹ consulis properat et fores² clausas

¹ usque <i>betekenis</i>	helemaal; <i>normaal bij prep. als. ad, hier achter illuc zonder</i>
² gradus 4	stap
³ concire	versnellen, in snelle beweging zetten
⁴ properare	zich haasten
⁵ poples, poplitis	knieholte
⁶ velare	omhullen
⁷ spiculator	verspieder, <i>hier in de rol van beul</i>
⁸ ensis	zwaard
⁹ vibrare	doen trillen, schudden; vibrasse = vibravisse
¹⁰ zelus	jaloerie; <i>hier woede</i>
¹¹ lictor	lictor, staatslaaf
¹² audacter	driest
¹³ se ingerere	zich werpen
¹⁴ eminus <i>adv.</i>	van verre, <i>hier ver</i>
¹⁵ propellere	voortdrijven, verdrijven
¹⁶ incolumis	ongedeerd
¹⁷ Illico	terstond

versnelde pas te haasten en toen hij ter plekke kwam, waar ze onthoofd moesten worden, trof hij hen aan, met gebogen knie en het gezicht al bedekt en ontdekte hij dat een beul het zwaard reeds boven het hoofd van hen had gezwaaid.

Maar Nicolaus door woede gegrepen wierp zich niet alleen driest op de lictor³ maar sloeg ook het zwaard ver uit zijn hand en toen hij de onschuldigen losmaakte, nam hij ze ongedeerd met zich mee.

Onmiddellijk haastte hij zich naar het kwartier van de consul en ontgrendelde hij met geweld de deuren.

¹ praetorium veldheerstent, hoofdkwartier

² fores *f.pl.* deuren

³ Een lictor was een staats slaaf van een hoge Romeinse ambtenaar. Hij had een roedebundel met bijl en op bevel van de ambtenaar kon hij mensen terecht stellen. De bekende Zwarte Pieten overigens van Sinterklaas komen uit de lictoren voort.

vi reserat¹. Mox consul accurrens salutavit eum. Aspernens² hoc Sanctus dixit: "Inimice³ Dei, legis praevaricator⁴, qua temeritate⁵ praesumpsisti⁶ tanti conscius⁷ sceleris vultum aspicere nostrum? Quem postquam⁸ plurimum obiurgasset⁹, ad preces tamen illorum ducum eum poenitentem¹⁰ benigne¹¹ recipit. Recepta igitur benedictione¹² imperiales¹³ nuntii iter peragunt¹⁴ et impios sine sanguine hostes subdunt¹⁵ redientesque ab imperatore magnifice sunt recepti.

¹ reserare	ontgrendelen
² aspernere	verachten
³ inimicus	vijand
⁴ praevaricator	verrader
⁵ temeritas	roekeloosheid
⁶ praesumere, -sumpsi	verwachten, vermoeden
⁷ conscius + <i>gen.</i>	medewetend van
⁸ <i>hier met coni.</i>	
⁹ obiurgare	verwijten
¹⁰ poeniteo, poeniteo	berouw hebben
¹¹ benignus	welwillend
¹² benedictio	zegen
¹³ imperialis	keizerlijke
¹⁴ peragere	voltooien
¹⁵ subdere 3	onderwerpen

Snel kwam de consul aanrennen en groette hem. Dit verachtend zei de heilige: "Vijand van God, verrader van de wet, met welke roekeloosheid heb jij, je bewust van zo'n grote misdaad, verwacht ons gelaat te aanschouwen/voor onze ogen te verschijnen?" En nadat hij hem zeer veel had verweten, heeft hij hem toch welwillend op verzoek van die leiders/prinsen ontvangen, toen hij spijt had.

Nadat zij dus op hun beurt de zegen hadden gekregen, volbrachten de keizerlijke boden hun weg en zij onderwierpen de goddeloze vijanden zonder bloed (te vergieten) en bij hun terugkeer zijn zij door de keizer groots ontvangen.

Quidam autem eorum felicitatibus¹ invidentes² praefecto³ imperatoris prece et pretio suggesserunt⁴ ut eos apud imperatorem de laesae maiestatis⁵ crimine⁶ accusaret. Quod cum imperatori suggessisset, ille nimis furore repletus eos incarcerari⁷ praecepit⁸ ac sine aliqua interrogatione illa eos nocte occidi mandavit. Quod cum a custode didicissent, sciderunt⁹ vestimenta sua et gemere¹⁰ amare¹¹ coeperunt.

Tunc unus eorum, scilicet Nepotianus, recolens¹² quod beatus Nicolaus tres innocentes liberaverat, exhortatus est alios ut eius patrocinia¹³ flagitarent¹⁴.

¹ felicitas	succes
² invidere + <i>dat.</i>	jaloers zijn op
³ praefectus	commandant
⁴ suggerere + <i>dat.</i>	ingeven, aanraden
⁵ laesa maiestas	majesteitsschennis
⁶ crimen	beschuldiging, vergrijp
⁷ incarcerare	in de gevangenis gooien
⁸ praecipere	voorschrijven
⁹ scindere, scidi	scheuren
¹⁰ gemere	zuchten
¹¹ amare <i>adv.</i>	bitter
¹² recolere	zich herinneren
¹³ patrocinium	bescherming, rechtsverdediging
¹⁴ flagitare	eisen

Sommigen echter hebben uit jaloezie jegens hen de commandant van de keizer met bede en geld het ingegeven dat hij hen bij de keizer beschuldigden van het vergrijp van majesteitsschennis. Toen hij de keizer dit had ingegeven, heeft die, al te zeer vervuld van woede, gelast dat zij in de kerker gegooid werden en heeft hij opgedragen dat zij zonder enige onderzoek die nacht ter dood gebracht werden. Toen zij dit van de wacht vernomen hadden, scheurden zij hun kleren open en begonnen zij bitter te zuchten.

Toen heeft één van hen, nl Nepotianus, zich herinnerend, dat de gelukzalige Nicolaus drie onschuldigen had bevrijd, anderen aangespoord om zijn bescherming te eisen.

Quibus orationibus¹ sanctus Nicolaus nocte illa Constantino imperatori apparuit dicens: cur illos principes tam iniuste² comprehendisti³ et morti sine crimine addixisti⁴? Surge velox⁵ eosque quantocius⁶ dimitti iubeto⁷. Si non autem, oro Deum, ut tibi suscitet⁸ bellum, in quo tu corruas⁹ et bestiis cibus¹⁰ fias.

Cui imperator: qui es tu qui hac nocte palatium¹¹ meum ingressus¹² talia audes loqui?

Cui ille: ego sum Nicolaus Mireae¹³ civitatis episcopus.

Sic et praefectum similiter¹ terruit per visum² dicens: mente et sensu³ perdit⁴, cur in necem⁵ innocentium

-
¹ oratio	gebed
² iniustus	onrechtvaardig
³ comprehendere	grijpen, arresteren
⁴ addicere + dat.	toewijzen aan
⁵ velox	snel
⁶ quantocius	zo snel mogelijk
⁷ = iube; <i>archaische imperativus</i>	
⁸ suscitare	opwekken
⁹ corruere 3	ineen storten
¹⁰ cibus	voedsel
¹¹ palatium	paleis
¹² ingredi, ingressus	binnengaan
¹³ Mireus	van Myra; <i>vergelijk II.3 opgrond van het verschil van spelling kun je opmaken dat de schrijver van beide stukken niet dezelfde is.</i>

Door deze gebeden is de heilige Nicolaus in die nacht aan keizer Constantijn verschenen met de woorden: "Waarom heb jij die prinsen zo onrechtvaardig gearresteerd en zonder vergrijp aan de dood toegewezen? Sta snel op en beveel, dat zij zo snel mogelijk vrij gelaten worden. Maar zo niet, dan vraag ik God, dat hij tegen jou een oorlog opwekt, opdat jij daarin ineenstort en voedsel voor de dieren wordt."

Tot hem zei de keizer: "Wie ben jij, die, vannacht mijn paleis binnengegaan, zulke dingen durft te zeggen?"

Tot hem zei hij: "Ik ben Nicolaus, bisschop van de stad Myra."

Zo heeft hij ook de commandant op gelijke wijze door een droomgezicht bang gemaakt met de woorden: "Jij van verstand en zin beroofde, waarom heb jij ingestemd

¹ similiter

op gelijke wijze

² visus 4

gezicht

³ sensus

zin, waarneming

⁴ perditus + *abl.*

berooft van

⁵ nex

gewelddadige dood

consensisti¹? Perge cito et eos liberare stude². Si non autem, corpus tuum vermibus³ scaturiet⁴ et domus tua citius⁵ destruetur⁶.

Cui ille : quis es tu, qui nobis tanta minaris⁷? Scito⁸, inquit, me esse Nicolaum Mireae civitatis episcopum. Utrisque⁹ evigilantibus¹⁰ statim mutuo¹¹ sua somnia pandunt¹² et pro illis incarceratos¹³ continuo¹⁴ mittunt. Quibus autem imperator: quas magicas artes nostis¹⁵, ut tantis nos illudatis¹⁶ somniis?

¹ consentire, -sensi	instemmen
² studere	je best doen
³ vermis	worm
⁴ scaturio + <i>abl.</i>	wemelen van
⁵ =cito	snel
⁶ destruere 3	vernietigen
⁷ minari + <i>acc. van inw. object</i>	dreigend voorhouden
⁸ = sci	
⁹ <i>sc. Constantijn en diens prefect</i>	
¹⁰ evigilare	wakker worden
¹¹ mutuo	wederzijds
¹² pandere 3	openbaren
¹³ incarcerare	in de gevangenis opsluiten
¹⁴ continuo	onmiddellijk
¹⁵ = novistis	
¹⁶ illudere	misleiden

Ga snel verder en doe je best hen te bevrijden. Maar zo niet, dan zal je lichaam wemelen van de wormen en zal je huis snel vernietigd worden.”

Tot hem zei hij: “Wie ben jij, die mij zo grote dreigementen voorhoudt? Weet, dat ik Nicolaus ben, bisschop van de stad Mira.”

Toen beiden wakker werden, maakten ze meteen wederzijds hun dromen openbaar en derhalve lieten zij onmiddellijk de gevangenen los. Tot hen sprak de keizer: “Welke magische vaardigheden kennen jullie, dat jullie ons met zo grote dromen misleiden?”

Cui responderunt, se magos¹ non esse nec mortis sententiam² meruisse³.

Tunc imperator: nostis, inquit, hominem, cui nomen est Nicolaus? At illi audito hoc nomine manus extenderunt⁴ ad coelum⁵, rogantes Deum, ut eos sancti Nicolai meritis⁶ a praesenti periculo liberaret.

Et cum imperator totam vitam eius et mirabilia⁷ ab iis didicisset, dixit iis: ite et Deo gratias agite, qui vos eius precibus liberavit. Sed et de nostris eidem afferte⁸ gaudiolis⁹ rogantes eum, ut ulterius¹⁰ mihi minas¹¹ non inferat¹², sed pro me et regno meo ad dominum preces fundat¹³.

¹ magus	tovenaar
² sententia	oordeel
³ merere	verdienen
⁴ extendere 3	uitstrekken
⁵ = caelum	
⁶ meritum	verdienste
⁷ mirabilis	wonderbaarlijk
⁸ afferre	melden
⁹ gaudiolum	kleine vreugde, kleinood
¹⁰ ulterius adv.	verder, langer
¹¹ minae	dreigementen
¹² inferre	aandoen
¹³ fundere 3	storten, uiten

Hem antwoordden zij, dat ze geen tovenaars waren en dat ze niet het doodvonnis verdiend hadden.

Toen zei de keizer: "Kennen jullie een man, die Nicolaus heet?"

Maar zij strekten bij het horen van deze naam hun handen uit ten hemel, terwijl ze God vroegen, dat hij hen door de verdiensten van de heilige Nicolaus van het gevaar van dat moment zou redden.

Toen de keizer zijn hele leven en wonderbaarlijkheden van hen had geleerd, zei hij hun: "Gaat en dankt God, die jullie door diens beden in vrijheid heeft gesteld.

Maar brengt ook van onze kleinoden aan dezelfde met het verzoek aan hem, dat hij mij niet verder bedreigt, maar dat hij voor mij en mijn koninkrijk tot de heer bidt."

Post paucos dies praedicti viri ad Dei famulum se prosternunt¹ dicentes: vere² famulus Dei es, vere cultor³ et amator Christi. Cumque sibi⁴ omnia per ordinem retulissent⁵, ille elevatis⁶ in coelum manibus immensas⁷ Deo laudes retulit ac bene instructos⁸ principes ad propria⁹ remisit.

VII. De dood van Nicolaus.

Cum autem dominus vellet eum assumere¹⁰, rogavit dominum, ut angelos suos sibi mitteret, et inclinato¹¹

¹ prosternere	op de grond werpen
² vere	werkelijk
³ cultor	vereerder
⁴ = <i>ei</i>	
⁵ sibi referre	elkaar vertellen
⁶ elevare	opheffen
⁷ immensus	onmetelijk
⁸ instruere, -struxi, structus	onderrichten
⁹ proprius	eigen
¹⁰ assumere 3	tot zich nemen
¹¹ inclinare	buigen

Een paar dagen later wierpen voornoemde mannen zich bij de dienaar van god op de grond zeggend: "Jij bent werkelijk een dienaar Gods, werkelijk een vereerder en minnaar van God. Toen zij hem alles op de rij af hadden gerapporteerd, heeft hij met de handen ten hemel opgeheven God onmetelijke lofprijzingen betuigd en de prinsen, goed onderwezen, naar hun eigendommen teruggestuurd.

VI. De dood van Nicolaus.

Toen de heer hem echter tot zich wilde nemen, vroeg hij de heer, dat hij hem zijn engelen zou sturen en met

capite angelos ad se venire vidit et dicto psalmo¹ : in te, domine, speravi usque, in manus tuas etc. tradidit spiritum anno domini CCC.XL.III., ubi coelestium² melodia³ audita est. Qui dum sepultus⁴ fuisset in tumba⁵ marmorea, a capite fons olei et a pedibus fons aquae profluxit⁶ et usque hodie ex eius membris⁷ sacrum resudat⁸ oleum valens⁹ in salutem multorum. Successit¹⁰ autem ei quidam vir bonus, qui tamen de sede sua ab invidis¹¹ est depulsus¹². Quo eiecto oleum fluere desiit¹³, sed eo revocato protinus¹⁴ emanavit¹⁵.

¹ psalmus	psalm
² caelestis	hemels
³ melodia	melodie, lied
⁴ sepelire, sepelivi, sepultus	begraven
⁵ tumba	tombe
⁶ profluere, -fluxi	tevoorschijn stromen
⁷ membrum	lid
⁸ resudare	zweten
⁹ valere	vermogen hebben
¹⁰ succedere + <i>dat.</i>	opvolgen
¹¹ invidus	jaloers
¹² depellere, -puli, pulsus	verdrijven
¹³ desinere, -sii	ophouden
¹⁴ protinus	onmiddellijk
¹⁵ emanare	opwellen

gebogen hoofd zag hij de engelen tot zich komen en na de psalm gezegd te hebben: "In u, heer, heb ik continu gehoopt, in uw handen etc." overhandigde hij zijn ziel in het jaar van de heer 343, toen muziek van hemelingen gehoord was. Toen hij in een marmoreen tombe begraven was, stroomde een bron olie vanuit zijn hoofd en vanuit zijn voeten een bron water en helemaal tot vandaag welt uit zijn leden heilige olie, die kracht heeft voor het heil van velen. Maar in zijn plaats is een zeker goed man gekomen, die evenwel van zijn plaats door jaloersen is verdreven. En toen hij verdreven was hield de olie op te stromen, maar toen hij teruggeroepen was weldde de olie onmiddellijk weer op.

Nicolaus'graf in Bari

Post multum vero temporis Turci¹ Miream urbem destruxerunt. XLVII vero milites Barenses² illuc³ profecti⁴ quattuor monachis⁵ sibi astantibus⁶ tumbam sancti Nicolai aperuerunt ossaque eius in oleo natantia⁷ in urbem Baream detulerunt, anno domini millesimo octuagesimo septimo.

VIII De bedrogen Jood.

Vir quidam ab uno⁸ Iudaeo⁹ quandam summam¹⁰ pecuniae mutuo¹¹ accepit iurans super altare¹² sancti

¹ Turci	de Turken
² Barensis	van Bari, <i>stad in het zuiden van Italië</i>
³ illuc	daarheen
⁴ proficisci, profectus	vertrekken
⁵ monachus	monnik
⁶ astare + dat.	staan bij
⁷ natare	drijven
⁸ unus	<i>lijkt hier de betekenis van het onbepaalde lidwoord te hebben.</i>
⁹ Iudaeus	Jood
¹⁰ summa	som
¹¹ mutuo	te leen
¹² altare <i>n.</i>	altaar

Echter na lange tijd hebben de Turken de stad Mira vernietigd. Echter hebben 47 soldaten uit Bari, die daarheen vertrokken waren, de tombe van de heilige Nicolaus geopend, terwijl vier monniken bij hen stonden en zij hebben zijn botten, drijvend in de olie, overgebracht naar de stad Bari, in het jaar van de heer 1087.

VII. De bedrogen jood

Een zeker man heeft ooit van een Jood een som geld te leen gekregen, terwijl hij boven het altaar van de heilige

Nicolai, cum alium fideiussorem¹ habere nequiret, quod, quam² citius posset, sibi³ redderet. Tenente autem illo diu pecuniam Iudaeus eam expostulavit⁴, sed eam sibi reddidisse affirmat⁵. Trahit ergo eum ad iudicium, et iuramentum⁶ indicitur⁷ debitori⁸. Ille baculum⁹ cavatum¹⁰, quem auro minuto¹¹ impleverat, secum detulerat, ac si¹² eius adminiculo¹³ indigeret¹⁴. Volens igitur facere iuramentum Iudaeo baculum tradidit reservandum¹⁵. Iuravit ille, quod plus igitur reddiderit

¹ fideiussor	borg
² quam <i>hier met comp.</i>	zo .. mogelijk
³ = ei	
⁴ expostulare	opeisen
⁵ affirmare	verzekeren
⁶ iuramentum	eed
⁷ indicere	opleggen
⁸ debitor	schuldenaar
⁹ baculum	staf
¹⁰ cavare	uithollen
¹¹ minuere	verkleinen
¹² ac si	alsof
¹³ adminiculum	steun
¹⁴ indigere 2 +abl.	nodig hebben
¹⁵ reservare	bewaren

Nicolaus, omdat hij geen andere borg kon hebben, dat hij zo snel mogelijk het hem zou teruggeven. Toen hij het geld echter lang hield, eiste de Jood het terug, maar hij verzekerde het hem teruggegeven te hebben. Dus sleepte de Jood hem voor het gerecht en de schuldenaar werd een eed opgelegd. Hij had een uitgeholde staf, die hij met verkleind goud/stukjes goud had gevuld, met zich meegenomen, alsof hij de steun daarvan nodig had. Toen hij de eed dus wilde afleggen, overhandigde hij de Jood de staf om te bewaren. Hij zwoer, dat hij dus zelfs meer

etiam, quam deberet. Facto iuramento baculum suum
 repetiit, et Iudaeus ignarus astutiae¹ eum sibi reddidit.
 Rediens autem, qui fraudem fecerat, in quodam bivio²
 oppressus³ corruit⁴ somno currusque⁵ cum impetu⁶
 veniens eum necavit et plenum baculum auro fregit et
 aurum effudit. Audiens hoc Iudaeus concitus⁷ illico⁸
 venit cumque dolum vidisset et a multis ei suggereretur⁹,
 ut aurum reciperet, omnino¹⁰ renuit¹¹, nisi, qui
 defunctus¹² fuerat, ad vitam beati Nicolai meritis¹³
 redderetur, asserens¹⁴ se, si hoc fieret, baptismum¹⁵

¹ astutia	list
² bivium	tweesprong
³ opprimere 3, -pressi, -pressus	overweldigen
⁴ corruere	in elkaar zakken
⁵ currus 4	wagen
⁶ impetus 4	vaart
⁷ concire	in snelle beweging zetten
⁸ illico	meteen
⁹ suggerere 3	adviseren
¹⁰ omnino	volstrekt
¹¹ renuere	weigeren
¹² defungi, defunctus	sterven
¹³ meritum	verdienste
¹⁴ asserere	<i>hier</i> : verzekeren
¹⁵ baptismus	doop

had teruggegeven dan hij verschuldigd was. Na die eed afgelegd te hebben vroeg hij zijn staf terug en de Joo, niet bekend met de list, gaf die aan hem terug. Op zijn terugreis echter is hij, die bedrog had gepleegd, op een of andere tweesprong, overweldigd door slaap, ineengezakt en heeft een wagen, met snelheid komend, hem gedood en zijn staf vol goud gebroken en het goud eruit gestort. Toen de Jood dit hoorde, kwam hij onmiddellijk in haast en toen hij de list had gezien en hem door velen geadviseerd werd, dat hij het goud terugnam, weigerde hij dat volstrekt, tenzij, degene die gestorven was aan het leven door de verdiensten van de gelukzalige Nicolaus teruggegeven werd, verzekerend dat hij, als dit

suscepturum¹ et Christianum futurum. Continuo qui defunctus fuerat, suscitatur² et Iudaeus in Christi nomine baptizatur³.

IX Nicolaus, een Jood en dieven.

Quidam Iudaeus videns beati Nicolai virtuosam⁴ potentiam in miraculis faciendis imaginem eius sibi fieri praecepit⁵ eamque in sua domo collocavit⁶, cui res suas, cum⁷ aliquo⁸ longius iret, cum minis⁹ commendabat¹⁰ haec vel similia verba dicens: "Ecce Nicolae, omnia bona mea tibi custodienda committo¹¹ et, nisi omnia bene

¹ suscipere	5	op zich nemen
² suscitare		doen oprijzen
³ baptizare		dopen
⁴ virtuosus		wonderen verrichtend
⁵ praecipere		opdragen
⁶ collocare		laten plaatsen
⁷ cum + <i>coni. iterativus</i>		telkens wanneer
⁸ aliquo		ergens heen
⁹ minae		dreigementen
¹⁰ commendare		toevertrouwen
¹¹ committere		toevertrouwen

geschiedde, zich zou laten dopen en christen zou worden. Onmiddellijk is hij, die gestorven was, wakker geworden en de Jood heeft zich laten dopen in de naam van Christus.

VIII. Nicolaus, een Jood en dieven.

Toen een zekere Jood de wonderenverrichtende macht van de gelukzalige Nicolaus tijdens het verrichten van wonderen zag, gelastte hij, dat voor hem een beeld van hem gemaakt werd en hij heeft dat beeld in zijn huis laten plaatsen, waaraan hij zijn vermogen, wanneer hij langere tijd ergens heenging, met dreigementen toevertrouwde, terwijl hij deze of soortgelijke woorden zei: "Kijk Nicolaus, ik vertrouw jou al mijn goederen toe om te bewaken en als jij niet alles goed zal bewaken,

custodieris, ultionem¹ expetam² de te verberibus³ et flagellis⁴." Quadam igitur vice⁵ dum ille abesset, fures⁶ adveniunt, cuncta rapiunt, solam imaginem derelinquunt. Iudaeus autem rediens et se spoliatum⁷ videns imaginem alloquitur⁸ talibus vel similibus usus⁹ verbis: "Domine Nicolae, nonne in domo mea te posueram, ut res meas a latronibus¹⁰ servares? Cur hoc facere noluisti et latrones quare non prohibuisti? Igitur dira tormenta¹¹ recipies¹² et pro latronibus poenam lues¹³. Sicque damnum meum in tuis recompensabo¹⁴ tormentis

¹ ultio	wraak
² expetere	opeisen
³ verber	zweepslag
⁴ flagellum	gesel
⁵ vicis	beurt, keer
⁶ fur	dief
⁷ spoliare	beroven
⁸ alloqui 3 + <i>acc.</i>	toespreken
⁹ uti 3, usus + <i>abl.</i> gebruiken	
¹⁰ latro	dief
¹¹ tormentum	foltering
¹² recipere	ontvangen
¹³ luere 3	betalen
¹⁴ recompensare in + <i>abl.</i>	vergoeden met

zal ik wraak van jouw kant opeisen met zweepslagen en geselingen.”

Dus op een keer, terwijl hij er niet was, kwamen dieven en zij roofden alles. Alleen het beeld lieten zij achter. Toen de Jood echter terugkeerde en zag dat hij beroofd was, sprak hij het beeld toe, terwijl hij zulke of gelijke woorden gebruikte: “Heer Nicolaus, had ik jou niet in mijn huis geplaatst, opdat jij mijn vermogen voor dieven zou beschermen? Waarom heb je dat niet willen doen en waarom heb je de dieven niet tegengehouden? Jij zal dus wrede folteringen krijgen en jij zal in plaats van de rovers gestraft worden. Zo zal je mijn verlies met jouw kwellingen betalen en zal je mijn woede doen bedaren

et furorem meum in tuis refrigerabo¹ verberibus et flagellis." Accipiens ergo Iudaeus imaginem dire² eam verberat³ direque flagellat.

Mira res prorsus⁴ et stupenda⁵. Dividentibus furibus, quae rapuerant, Sanctus Dei, tamquam in se verbera recepisset, apparuit haec vel similia verba dicens: "Cur tam dire pro vobis flagellatus sum? Cur tam crudeliter verberatus?⁶ Cur tormenta tot passus? Ecce, quomodo⁷ corpus meum livet⁸. Ecce, qualiter⁹ effusione¹⁰ sanguinis rubet¹¹. Pergite citius et cuncta reddite, quae tulistis. Alioquin¹² Dei omnipotentis in vos ira desaeviet¹³, ita ut

¹ refrigero	doen afkoelen
² dirus	wreed
³ verberare	geselen
⁴ prorsus	geheel en al, zeer, zeker
⁵ stupendus	verbazingwekkend
⁶	<i>vul aan sum; ook in de volgende zin.</i>
⁷ quomodo	hoe
⁸ livere 2	blauw zijn
⁹ qualiter	hoe
¹⁰ effusio	het naar buiten stromen
¹¹ rubere 2	rood zijn
¹² alioquin	overigens, in het andere geval
¹³ desaevire	tekeer gaan

met zweepslagen en geselingen.”

Toen de Jood dus het beeld pakte, zweepte en geselde hij het wreed.

De zaak is zeer wonderlijk en verbazingwekkend. Toen de dieven deelden, wat zij geroofd hadden, verscheen de heilige van God, alsof hij zelf geselingen had ontvangen, en hij zei de volgende of soortgelijke woorden: “Waarom ben ik zo wreed voor jullie gegeseld? Waarom zo wreed gezweept? Waarom heb ik zoveel folteringen geleden? Kijk, hoe blauw is mijn lichaam. Kijk, Hoe rood is het door het naar buitenstromen van bloed. Gaat snel en geeft alles terug, wat jullie hebben meegenomen. Anders zal de almachtige toorn van God tegen jullie tekeer gaan,

scelus vestrum in medium¹ publicetur² et quilibet³ vestrum suspendium⁴ patiatur." Ad quem illi: "Quis es tu, qui nobis talia loqueris!" Et ille: "Ego sum Nicolaus, servus Iesu⁵ Christi, quem Iudaeus ille pro rebus suis, quas tulistis, tam crudeliter flagellavit." Territi illi ad Iudaeum veniunt, miraculum referunt⁶, ab eo, quid imagini fecerit, audiunt, cuncta reddunt. Sicque et latrones ad viam redeunt rectitudinis⁷, et Iudaeus fidem amplectitur⁸ salvatoris⁹.

X. Nicolaus en de dode jongen.

Vir quidam pro amore filii sui litteras¹⁰ addiscentis¹¹ festum sancti Nicolai annuatim¹ solemniter² celebrabat³.

¹ in medium	opnbaar; pleonasme
² publicare	openbaar bekend maken
³ quilibet	wie ook maar, ieder
⁴ suspendium	ophanging
⁵ <i>gen.</i>	
⁶ referunt	vertellen
⁷ rectitudo	rechtheid
⁸ amplecti	omarmen
⁹ salvator	redder
¹⁰ litterae	schrijven en lezen
¹¹ addiscere	leren

en wel zo dat jullie misdaad openlijk openbaar gemaakt wordt en ieder van jullie zal worden opgehangen.”

Tot hem zeiden zij: “Wie ben jij, die dat soort dingen tegen ons zegt.”

En hij: “Ik ben Nicolaus, slaaf van Jezus Christus, ik, die door die Jood voor zijn vermogen, dat jullie hebben meegenomen, zo wreed gezeseld ben.”

Zij kwamen verschrikt bij de Jood en vertelden het wonder en zij hoorden van hem, wat hij het beeld had aangedaan en zij gaven alles terug. Zo keerden ook de dieven op de weg van het rechte terug en de Jood omarmde het geloof van de redder.

X. Nicolaus en de dode jongen.

Een zeker man vierde jaarlijks plechtig uit liefde voor zijn zoon, die leerde lezen en schrijven het feest van de heilige Nicolaus.

¹ annuatim jaarlijks
² solemniter plechtig
³ celebrare vieren

Quadam igitur vice¹ pater pueri convivium² praeparavit et multos clericos³ invitavit. Venit autem diabolus⁴ ad ianuam in habitu⁵ peregrini⁶ petens eleemosinam⁷ sibi dari. Iubet quantocius⁸ pater filio ut det eleemosinam peregrino. Properat⁹ puer, sed peregrinum non inveniens insequitur abeuntem. Cumque ad quoddam compitum¹⁰ pervenisset, apprehendens diabolus puerum, eum strangulavit¹¹. Quod audiens pater vehementer ingemuit¹², corpus tulit, in thalamo¹³ collocavit coepitque prae¹⁴ dolore clamare et dicere: Fili dilectissime¹⁵,

¹ vicis	keer, beurt
² convivium	feestmaal
³ clericus	geestelijke
⁴ diabolus	duivel
⁵ habitus	kleren
⁶ peregrinus	pelgrim
⁷ eleemosina	aalmoes
⁸ quantocius	zo snel mogelijk
⁹ properare	zich haasten
¹⁰ compitum	kruispunt
¹¹ strangulare	wurgen
¹² ingemescere	beginnen te zuchten
¹³ thalamus	slaapkamer
¹⁴ prae + abl.	uit
¹⁵ dilectus	geliefd

Dus op een keer heeft de vader van de jongen een feestmaal voorbereid en heeft hij vele geestelijken uitgenodigd. Echter, de duivel kwam naar de deur in de kleren van een pelgrim, terwijl hij vroeg dat hem een aalmoes gegeven werd. De vader beval zo snel mogelijk de zoon, dat hij de pelgrim een aalmoes gaf. De jongen haastte zich, maar toen hij de pelgrim niet vond, ging hij hem achterna, toen die wegging. En toen hij een zeker kruispunt had bereikt, greep de duivel de jongen en wurgde hem. Toen de vader dit hoorde, begon hij hevig te zuchten en tilde hij het lichaam op, plaatste dat in de slaapkamer en begon uit verdriet te roepen en te zeggen: Zeer beminde zoon, hoe is het met jou?

Heilige Nicolaus, is dit het loon voor de eer, die ik u zo lang het betoond?

En toen hij dit en dergelijke dingen zei, heeft de jongen onmiddellijk, als ontwaakte hij uit de slaap, zijn ogen geopend en is hij opgestaan.

XI. Nicolaus en de gouden bokaal.

Een zekere edelman heeft de gelukzalige Nicolaus gevraagd, om voor hem een zoon van de kant van de heer te bewerkstelligen, terwijl hij beloofde, dat hij zijn zoon naar diens kerk zou leiden en een gouden bokaal zou aanbieden. Er werd dus een zoon geboren en tot volwassenheid gebracht en er werd bevolen dat een bokaal werd gemaakt. Toen die hem zeer beviel, heeft hij die laten aanpassen voor eigen gebruik en heeft hij

opdracht gegeven, dat een andere, die evenveel waard was, werd gemaakt. Toen zij dus naar de kerk van de heilige Nicolaus voeren, beval de vader de zoon, dat hij in die bokaal, die hij in eerste instatie had laten maken, hem water bracht. De jongen echter, toen hij met de bokaal water wilde scheppen, viel in zee en verdween onmiddellijk. De vader echter, bitter wenend, volbracht desalniettemin zijn gelofte. Toen hij dus, bij het altaar van de heilige Nicolaus komend, de tweede bokaal had aangeboden, is de bokaal, als was hij op de grond gegooid, van het altaar gevallen; toen hij hem echter weer had opgetild en weer op het altaar had geplaatst, werd hij opnieuw verder van het altaar weggegooid.

Mirantibus omnibus ad tam grande¹ spectaculum, ecce puer sanus² et incolumis³ advenit primum sciphum suis gestans⁴ manibus, narravitque coram⁵ omnibus, quod quando⁶ in mare cecidit, statim beatus Nicolaus affuit⁷ et eum illaesum⁸ servavit. Sicque pater eius laetus effectus⁹ utrumque sciphum beato Nicolao obtulit.

XII Nicolaus en de geliefde zoon.

Quidam vir dives meritis¹⁰ beati Nicolai filium habuit, quem Adeodatum vocavit. Hic Sancto Dei capellam¹¹ in

¹ grandis	groots
² sanus	gezond
³ incolumis	ongeschonden
⁴ gestare	vasthouden
⁵ coram + <i>abl.</i>	ten overstaan van allen
⁶ quando <i>voegw.</i>	toen
⁷ adesse	verschijnen
⁸ illaesus	ongekwetst
⁹ efficere, -feci, -fectus	maken
¹⁰ meritum	verdienste
¹¹ capella	kapel

Toen allen verbaasd waren bij het zo grote schouwspel, kwam, zie, de jongen, gezond en ongedeerd, de eerste bokaal in zijn handen vast houdend aan en hij vertelde ten overstaan van allen, dat onmiddellijk, toen hij in de zee gevallen was, de gelukzalige Nicolaus aanwezig was en hem ongekwetst heeft gered. Zo heeft zijn vader, blij geworden, beide bokalen aan de gelukzalige Nicolaus aangeboden.

XII. Nicolaus en de geliefde zoon.

Een zeker rijk man heeft door de verdiensten van de gelukzalige Nicolaus een zoon gehad, dien hij Adeodatus heeft genoemd. Hij heeft, voor de heilige Gods een kapel

domo sua construens¹ omni anno festum² eius solemniter celebravit. Erat autem locus ille situs³ iuxta⁴ terram Agarenorum⁵. Adeodatus ergo quadam vice⁶ ab Agarenis capitur et in servitutum regis eorum deputatur⁷.

Sequenti anno dum festum sancti Nicolai pater eius devote⁸ celebraret et puer sciphum⁹ pretiosum¹⁰ tenens regi assisteret¹¹, recolit¹² suam captivum¹³ et parentum dolorem et gaudium, quod in domo sua ea die fiebat, coepitque altius suspirare¹⁴. Quorum suspiriorum¹⁵

¹ construere	maken
² festus	feest
³ situs	gelegen
⁴ iuxta + <i>acc.</i>	naast
⁵ Agareni	moslims
⁶ vicis	beurt, keer
⁷ deputare in + <i>acc.</i>	toewijzen aan
⁸ devote <i>adv.</i>	toegewijd
⁹ sciphus	bokaal
¹⁰ pretiosus	duur
¹¹ assistere + <i>dat.</i>	gaan staan bij
¹² recolere	overdenken
¹³ captio	gevangenneming
¹⁴ suspirare	zuchten
¹⁵ suspirium	zucht

in zijn huis bouwend, ieder jaar zijn feestdag plechtig gevierd. Die plaats echter was naast het land der moslims gelegen. Adeodatus dus werd op zekere keer door de moslims gevangen genomen en toegewezen aan de slavernij van hun koning.

In het jaar daarop, toen zijn vader het feest van de heilige Nicolaus vroom vierde en de jongen een dure bokaal vasthoudend bij de koning ging staan, herinnerde hij zich zijn gevangenneming en het verdriet van zijn ouders en de vreugde, die telkens in zijn huis op die dag werd gemaakt en hij begon te zuchten. En toen de koning

causam dum rex minis¹ extorsisset², ait rex : quidquid tuus Nicolaus agat, tu hic nobiscum manebis. Et subito facto vento vehementi totamque domum concutiente³ puer cum scipho rapitur et ante fores⁴ ecclesiae, ubi parentes agebant sollemnia⁵, collocatur⁶ et magnum gaudium omnibus generatur⁷. Alibi⁸ legitur⁹ tamen, quod praedictus¹⁰ iuuenis fuit de Normandia, qui ultra¹¹ mare pergens¹² a Soldano¹³ capitur et ab ipso saepe verberatur¹⁴: qui dum in festo sancti Nicolai verberaretur et in carcere inclusus fleret¹⁵ et pro sua liberatione et pro

¹ minae	dreigementen
² extorquere 2	afpersen, ontfutselen
³ concutere 5	hevig schudden
⁴ fores	deur
⁵ sollemnia <i>n.pl.</i>	plechtigheden
⁶ collocare	
⁷ generare	voortbrengen
⁸ alibi	elders
⁹ legere	lezen
¹⁰ praedictus	voornoemd
¹¹ ultra + <i>acc.</i>	over .. heen
¹² pergere 3	verder gaan
¹³ soldanus	de sultan
¹⁴ verberare	geselen
¹⁵ flere	wenen

van die zuchten de oorzaak met dreigementen had ontfutseld, zei de koning: "Alwat jouw Nicolaus ook moge doen, jij zal hier bij ons blijven."

En toen er plotseling een hevige wind opgestoken was en die het hele huis hevig schokte, werd de jongen met de bokaal meegesleurd en voor de deuren van de kerk, waar zijn ouders de plechtigheden plachten te vieren, neergezet en allen werd een grote vreugde voortgebracht.

Elders leest men evenwel, dat de voornoemde jongeling uit Normandia kwam, die, over de zee heen gaand, door de Sultan werd gevangen genomen: en terwijl hij op het feest van Nicolaus werd gegeseld en in de kerker opgesloten, én voor zijn bevrijding én de vreugde hilde,

laetitia¹, quam tunc habere consueverant² parentes eius,
subito obdormivit³ et evigilans⁴ in capella patris sui se
invenit.

¹ laetitia	dvreugde
² consuescere	zich gewennen
³ obdormire	in slaap vallen
⁴ evigilare	wakker worden

die zijn zijn ouders toen gewoon waren te hebben, viel hij plotseling in slaap en toen hij wakker werd, zich in de kapel van zijn vader vond.